

מסכת פסחים

דף קג' עמ' ב' וקד' עמ' א'

ערך: דוד זינגר

כי מטא לאבדולי קם שמעיה ואדליק אבוקה משרגא
ממשיכים במה שמספר רב יעקב בר אבא בבית רבא

כשהגיע רבא להבדלה, לקח השמש מאור הנר (שיש בו פתילה אחת) והדליק אבוקה (נר שיש בו מספר פתילות- שהרי אנו אומרים "בורא מאורי (הרבה אור) האש").

א"ל למה לך כולי האי הא מנחא שרגא
שאל רבי יעקב בר אבא את רבא : בשביל מה צריך היה להעביר אש מהנר לאבוקה?
הרי אפשר היה להבדיל על הנר.

א"ל שמעא מדעתיה דנפשיה קא עביד
ענה רבא : השמש עשה מדעת עצמו ואני לא אמרתי לו לעשות כך.

א"ל אי לא שמיע ליה מיניה דמר לא הוה עביד
שאל רבי יעקב בר אבא : האם יתכן שהשמש בבית שלך יעשה דבר שלא על דעתך?
ושאתה לא הייתה עושה?

א"ל לא סבר ליה מר אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר
ענה רבא : לא היה צריך לעשות זאת מצד הדין, אך גם אתה תסכים איתי שלברך את ברכת מאורי האש **מובחר** יותר לעשות זאת על אבוקה מאשר על נר.

פתח ואמר המבדיל בין קודש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה

אמר רבא את ההבדלה תוך ציון 4 הבדלות שהקב"ה עושה :

(א) בין קודש לחול.

(ב) בין אור לחושך.

(ג) בין ישראל לעמים.

(ד) בין יום השביעי לששת ימי המעשה.

א"ל למה לך כולי האי והאמר רב יהודה אמר רב המבדיל בין קודש לחול זו היא הבדלתו של רבי יהודה הנשיא

שאל רבי יעקב בן אבא : מדוע אתה מזכיר את כל ההבדלות?, הרי רב יהודה הנשיא היה מזכיר בהבדלה שלו רק את "המבדיל בין קודש לחול".

א"ל אנא כהא סבירא לי דאמר ר"א אמר רבי אושעיא הפוחת לא יפחות מג' והמוסיף לא יוסיף על ז'

ענה רבא : אני סובר כדעת רבי אלעזר ורבי אושעיא שאומרים שבהבדלה צריך להזכיר שלוש או שבע הבדלות שעושה הקב"ה.

אמר ליה והא מר לא תלתא אמר ולא שבע
שאל רבי יעקב בן אבא : ואתה לא הזכרת שלושה או שבעה סוגי הבדלות שעושה
הקב"ה , אלא הזכרת ארבעה :
(א) בין קודש לחול.
(ב) בין אור לחושך.
(ג) בין ישראל לעמים.
(ד) בין יום השביעי לששת ימי המעשה.

אמר א"ל איברא בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא
ענה רבא : המשפט "המבדיל בין יום השביעי לששת ימי המעשה " תפקידו הוא לא
לציין הבדלה שעושה הקב"ה, אלא להיות משפט מסכם. יש להוסיף משפט מסכם
(חתימה) לפני אמירת הברכה, כמו שלמדנו מרב יהודה ושמואל.

ואמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו
אמר רב יהודה ואמר שמואל : מי שמבדיל צריך להוסיף לפני סיום הברכה משפט
שהוא דוגמה לדברים שהוא אומר בחתימה .
משפט מעין חתימה : " בין יום השביעי לששת ימי המעשה"
חתימה : ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לחול"

ופומבדיתאי אמרי מעין פתיחתן סמוך לחתימתן
בישיבה פומבדיתא אמרו שלפני סיום הברכה צריך להזכיר משפט שמחבר את סיום
ההבדלה עם תחילת ההבדלה, משפט המהווה דוגמה למה שנאמר בתחילת הברכה.

פתיחת ההבדלה : " המבדיל בין קודש לחול"
משפט סמוך לחתימה : " בין יום השביעי לששת ימי המעשה"

שאלה:

מאי בינייהו

מה ההבדל בין דעת רב יהודה ושמואל לדעת חכמי פומבדיתא?
הרי לדעת שניהם לפני חתימה אומרים את אותו המשפט : "בין יום השביעי לששת
ימי המעשה".
(והרי ברוב הברכות - הפתיחה שלהן והחתימה שלהן אותו הדבר)

תשובה:

איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר השבת דחתמינן בין קודש לקודש

דעת חכמי פומבדיתאי

**מ"ד מעין פתיחתן סמוך לחתימתן לא בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום
טוב הבדלת**

דעת רב יהודה ושמואל:

**ומאן דאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום
טוב הבדלת**

הסבר:

זה ההבדל ביניהם :
במקרה של הבדלה בין שבת לבין יום טוב : במקרה שיום טוב מתחיל במוצאי שבת,
פותחים בהבדלה ואומרים " המבדיל בין קודש לחול",
וחותמים בהבדלה בין קודש לקודש.

ולשיטת פומבדיתאי לא צריך לומר זאת- "בין קדושת שבת לקדושת יום טוב
הבדלת" מפני שלא אומר מעין חתימתן.

לשיטת שמואל צריך לומר לפני החתימה את המשפט "בין קדושת שבת לקדושת
יום טוב הבדלת" (מעין חתימתן שהחתימה עוסקת בהבדלה בין קודש לקודש).

**גופא, אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא הפוחת לא יפחות משלש והמוסיף לא
יוסיף על שבע**
הגמרא חוזרת לעסוק בגוף ההלכה שהזכרנו שאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא :
בהבדלה צריך להזכיר או שלושה סוגי הבדלות שעושה הקב"ה או שבעה סוגי
הבדלות.

שאלה:

**מיתיבי אומר הבדלות במוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים ובמוצאי יום הכפורים
ובמוצאי שבת ליום טוב ובמוצאי יום טוב לחולו של מועד**
מקשים על כך מן התוספתא :

הימים בהם עושים הבדלה :

- מוצאי שבת.
- מוצאי יום טוב.
- מוצאי יום כיפור.
- בין מוצאי שבת ליום טוב.
- בין מוצאי יום טוב לחול המועד.

אבל לא במוצאי יום טוב לשבת .

במוצאי חג שחל בליל שבת לא עושים הבדלה, מפני שקדושת שבת גדולה מקדושת
יום טוב.

הרגיל אומר הרבה ושאינו רגיל אומר אחת
מי שרגיל בברכת ההבדלה יכול להזכיר הרבה סוגי הבדלות שעושה הקב"ה, ומי שלא רגיל בברכות צריך להזכיר לפחות סוג הבדלה אחת שעושה הקב"ה.
ממקור זה עולה, שניתן לומר יותר משבע הבדלות (הרבה), ופחות משלוש (אחת).

תשובה:

תנאי היא

יש מחלוקת תנאים.

דא"ר יוחנן בן של קדושים אומר אחת ונהגו העם לומר שלש
שאמר רבי יוחנן שבנו של קדושים היה מזכיר בהבדלה סוג אחד של הבדלות, אבל העם נהגו להגיד שלושה סוגי הבדלות שעושה הקב"ה.

שאלה:

מאן ניהו בן של קדושים ?

מי זה בן של קדושים?

תשובה:

רבי מנחם בר סימאי

שאלה:

ואמאי קרו ליה בן של קדושים ?

ומדוע קראו לו בן של קדושים?

תשובה:

דלא איסתכל בצורתא דזוזא

הוא מקפיד שלא להסתכל בהטבעה שעל הזוז (המטבע), מפני שלעיתים יש בהטבעות אלו סמלים של עבודה זרה.

הלכה:

שלח ליה רב שמואל בר אידי חנניא אחי אומר אחת ולית הלכתא כוותיה
אמר רב שמואל בן איד שאחיו חנניא אומר שאפשר להזכיר רק סוג הבדלה אחד בזמן ההבדלה, אך **אין ההלכה כמותו** וצריך להזכיר לפחות שלושה סוגי הבדלות שעושה הקב"ה.

מאמר של רבי יהושע בן לוי:

אמר רבי יהושע בן לוי המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה
המבדיל צריך להזכיר רק הבדלות שמוזכרות בתורה במפורש ולא להוסיף סוגי הבדלות שלא מוזכרים בתורה.

שאלה:

מיתבי

שאלה על דברי רבי יהושע בן לוי מתוך ברייתא.

הסבר הברייתא:

שאלה:

סדר הבדלות היאך

כיצד סדר הזכרת ההבדלות בהבדלה?

תשובה:

אומר המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה בין טמא לטהור בין הים לחרבה בין מים העליונים למים התחתונים בין כהנים ללוים וישראלים

וזהו סדר ההבדלה בנוסח הארוך שמזכירים שבעה סוגי הבדלות.

מחלוקת בברייתא:

וחותם בסדר בראשית ואחרים אומרים ביוצר בראשית רבי יוסי ברבי יהודה אומר חותם מקדש ישראל

ישנה מחלוקת כיצד מסיימים את ההבדלה :

תנא א: חותמים את ההבדלה "בסדר בראשית" ואומרים "ברוך עושה סדר בראשית".

תנא ב: חותמים את ההבדלה "ביוצר בראשית".

ר' יוסי בר יהודה: חותמים את ההבדלה ב"מקדש ישראל"

הקושיה מהברייתא על דברי רבי יהושע בן לוי:

ואם איתא הא בין הים לחרבה לא כתיבא ביה הבדלה אם נכונה ההלכה של רבי יהושע בן לוי, כיצד אומרת הברייתא שמוזכר בהבדלה שהקב"ה מבדיל בין הים לחרבה, והרי בכל התורה לא כתוב המבדיל בין הים לחרבה.

פתרון לקושיה:

סמי מכאן בין הים לחרבה.

באמת צריך למחוק את אזכור ההבדלה "בין הים לחרבה".

שאלה:

אי הכי בין יום השביעי לששת ימי המעשה נמי מעין חתימה הוא בצר חדא וליכא שבע?

אם נמחק את "בין הים לחרבה", יהיו לנו רק שישה אזכורים להבדלות שעושה הקב"ה: הרי אמרנו ש"המבדיל בין קודש לחול" זה חלק חתימת (סיום) הברכה ולא אזכור של סוג הבדלה שעושה הקב"ה?

ואילו, למדנו שניתן להזכיר שלושה או שבעה סוגי הבדלות ולא שישה?

תשובה:

אמרי כהנים לויים וישראלים תרי מילי נינהו.

בין לויים לישראלים דכתיב " בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי".

בין הכהנים ללויים דכתיב " בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים".

כשמזכירים המבדיל בין כהנים ללויים וישראלים - הכונה שני סוגי הבדלות.

בספר דברים מוזכרת הבדלת הלויים מתוך בני ישראל " בעת ההיא הבדיל ה' את שבט לוי לשאת את ארון ברית ה'".

בדברי הימים מוזכרת הבדלה נוספת בין הכהנים ללויים: " בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם".

שאלה:

מחתם מאי חתים

מה חותמים בסוף ההבדלה (כיצד מסיימים את ההבדלה?), שהרי יש הרבה דעות על כך?

תשובה:

רב אמר מקדש ישראל ושמואל אמר המבדיל בין קודש לחול

מחלוקת:

רב אמר: "מקדש ישראל" (כרבי יוסי בר יהודה)

שמואל אמר: "המבדיל בין קודש לחול".

לייט עלה אביי ואיתימא רב יוסף אהא דרב
אביי היה כועס על מי שנהג כרב ואמר "מקדש ישראל"
ויש אומרים שהיה זה רב יוסף שכעס על מי שעשה כדעת רב.

דעת רבי יהושע בן חנינא:

תנא משמיה דרבי יהושע בן חנינא כל החותם מקדש ישראל והמבדיל בין קודש
לחול מאריכין לו ימיו ושנותיו
יש לחבר בין דברי רב ודברי שמואל ולסיים: "מקדש ישראל והמבדיל בין קודש
לחול" ומי שעושה כך זוכה לאריכות ימים.

ולית הלכתא כוותיה
ואין הלכה כמותו